

M. 7095 : 1-11.

Skåne

inb. 1939-40.

uppt. av
Olof Christofferson
Fru AlstadRegister.

Skånes vapen.	s. 1.
När Skåne tillhörde Danmark.	1.
Kloster i Skåne.	2. 3.
Kyrkokalken som uppbägar bland allmogen.	3. 4.
Hur Skånes häraders ^{ö. sockmars} namn upp- kommit.	4. 7.
Kristendomens utbredning i Sverige.	8.
Stenkolsbrotten i Skåne kända före år 1650.	7.
Gustaf II Adolfs häradstäg i Skåne.	10.
Fru Alstad har en hel socken med barn.	11.

Skånes vapen var i äldre tidor en gul lindorm eller drake i rött fält.

Detto vapen förändrades emellan tid av en ståthållare vid namn Bengt

Algotsson Grip, som i stället insatte sin släkts vapen, ett krönt grip-huvud i Skånevapnet.

Skånes urgamla färger, gult och rött, ha emellertid blivit bibehållna.

År 983 uppgjordes gränsvorne mellan Danmark (således också Skåne) och Sverige i närvaro av Uppsala-konungen Emund Eriksson samt danske prinsan Sven, som var ståthållare i Skåne. På svenske sidan mötte ^{Reginald} av Jundaland, Botil av Fjärdhundra land, Gasti av Vestmanland, Grimald av Ältergötland, Thorsten av Vester-götland och

och Gustaf Adolfs lifvakt med vilken han
red ut i än. Särpa var en kostelig sadel
och pinstoler: samt en sabel, besatt med turko-
ser och adla stener, varjämte fästet och
skidan voro af förgylt silver. Dessutom er-
övrades Gustaf Adolfs handhått, jämte flera
andra hästar, som uppdrogos ur än. Gustaf
Adolfs kom själv i än, men blev hjälpt upp
på en annan häst.

Sär tillfångatogs Gustaf Adolfs livrytt-
mästare Herman Wrangel, en liffländare
, hans kammerjunkare, som var en mecklen-
burgare, hans kammartjänare, två tyske
kaptenar, en skotte och en svenske fänrik
samt 16 gemena, vilka fördes till "Kronborg".

En annan relation omnämner att: "Sven-
skan har brant över 20 socknar i Göringe
heriad jämte staden Wä samt råffat myg-
ket lyfte".

En Sophie Ulfstrand skriver till jungfru
Elitze Norrby 1612: "Jag kan ej beskriva
vilken ömkelig belägenhet vi varit i här i
Skåne och huru finner och barn milt nattetid

3

Grimald av Södermanland.

På danska tidens mötte Talli, Toti
och Toke av Jutland, Grymkil av Späil-
land, San av Skåne och Grimulf av
Grunntune i Halland.

Under Magnus Smekts tid fingo Lybel-
karna under namn av berlat utplundra
de skånska skogarna, vilkas återvänt
emellertid inträffade sedan de för dådan
nästan tömt landet på menningar.

Skåne var nära nog intill ^{ett} ^{skän} gälf dikt land
förenat med Danmark. Sålunda berättas
i historien ^(av Huitfeldt) att Skänningarna
år 1381 hade fullmaktiga som på ett möte
i Skänninge slöto stillerstånd med den
svenske konung Albrekt på ett år. Till detta
föredrag, som kom till stånd, säges blanda
annat, att ^{om} konung Albrekt fortsatte kriget mot dan-
mark, fingo han ^{af} freda Skåne. Å sin sida
förband sig skänningarna, att om de också läm-
nade danska konungen Olof hjälp i krig

mot andra makter, ej lämna honom några
trupper mot Sverige. Ett sådant fördrag vi-
sar, att skänningarna voro sine egne herrer.
I detta skänninge-fördrag är äfven inryckt
att inga röfvere, våldsvarkare eller lösskrif-
vere skulle på någondera sidan skyddas
, utan gripas och fängslas, och om, så länge
stillståndet varde, någon fredlös genom
våld, förräderi eller orätt bemäktigande
sig någons hus, fäste, slott eller egendom,
skulle ingen å någondera sidan sådan egen-
dom sig tillhandla.

Detta talar ett ganska tydligt språk om
hur laglös skåne var under Karlaf lan-
mark.

Saxo Grammaticus säger om skänningar-
na: "Var allmogem i denna lands ort betun-
gas med odrägliga skatter och gärdar, moter
dem förtrycket med allmän resning, så att
de tråldom antes odräglig säker än allmänt
väpnad menighet med vapen försvare
sin frihet.

Skånes apostel ligger begravd i Urbarns
Urbarns grav eller den stora vackra sten
eller domareningen öfver Käseberge backa.
Han var en engelisk munk, som kom i ko-
nung Sven Ottas tid till Skåne och predi-
kade kristendomen. Han blev sedermera
biskop på Själland, men företog talrike re-
sor öfver till Skåne för att verka för den nya
läran. Enligt sägen skall Gerbrand ha
dött i Skåne och blivit begravd vid
Sandhammaren, där man ännu visar en
stensättning, kallad "Urbarns graf" eller
Gerbrands grav. Denne skeppsättning är
likväl mycket äldre än denne sägen förtäljer
och är säkerligen rest öfver en stormäktig
vikunge herre.

Skåne, Halland och Blekinge hade
så också i äldsta tid egen lag, som bevisade
också dermed sin själfständighet. Denne lag
som var nedskrifven på 12-1300-talet finnes
ännu i behåll. Denne lag är skriven på ett gam-
ska vortält språk. Sägen påstår att i äldsta
tider hade alla de nordiske länderna ett gemen-
samt språk som ännu kvarlever på Island. Å de
bevarade runstenarne är språket mycket svår-
tydligt för oss.

Sjöroverehäfdingen först förimer av
Rugen infall år 1259 i Sjælland, där han
för fram med största grynhet. Senare drag
han över till Skåne, som han på det fruktans-
värdaste förhärjade, men genom en för-
^{skänk} Magnus Leondotterinne samu han släden här.
Sedan hon narvat honom ned stack hon honom
med en stickpokare varefter hans räf-
vare sögo flydde beundade att trolleri
var i görningen.

Klostern i Skånske lands byggen äro
instittade enligt såm å följande tidor.
I Öved och Bäckarboz funnos kloster av
~~från~~ Premunstraterorden. Denna klo-
ster orden instittade år 1122 av den helige
Norbert som föreskrev Augustini stränge
klosterregler. Trorligen äro ^{Öveds} nämnde kloster in-
stittade en del år derefter, men Bäckarboz
sågs vara inrättad 1215 sen klostret i staden
Wä' blifvit förstörd av våld eld.

Set under kloster i Skåne, som till hörde cis-
terniens orden, var Herrevads, som anlades redan 1098.

7 Serre klars klaster voro de lönnamste och rikaste där abbaterna i äldre tid voro kända för sitt asketiske levnadssätt, men så mycket mere i ögonen fallande är defekten i yppighet, prunkt och vällevnad, som seden fick intåg i cistercienserklaster. I mitten av 13 århundradet ikrade påfvarna för gifves emot denna vällevnad.

Kunne klaster av Benediktineorden funnos i Börvinge och Borjå. Börvinge klasters anläggningstid är ej känd men Borjå klabet antages var anlagt år 1110. Dess stiftare Thor Thott donerade hela sin förseehörde förmögenhet till detta klaster.

Den 1 juli 1187 dog Knut VI:s drottning Gertrud i Wä. Hon var dotter till sachsiske hertingen Henrik Leonet och vid sitt framskille 47 år gammal samt 13 år äldre än sin gemål. Hon blef begravd i Wä, där hennes liksten ännu på Arild Huitfeldts tid var tillfinnandes. Hon var bekant för sin fromhet och hade i Wä låtit bygga ett kapell, som fick namn efter hennes skydds helgon S:t Gertrud. Sergernte hade hon skänkt till Laurentiusdomen i Lund en hyskrone av guld.

Serme hennes kapell finnes ännu ruinerat kvar. Jag var vid densamma 1914 d. 30

8 ^{M. 7095:7.} såg det stora zavelpartiet mycket skräp
likt ut med stora sprickor och märken efter
mer ramlade grå och tegelstenar. Mure i
kapellet var hela golfytan upptaget av ett
potatislund, år 1937 var men man hade
fritt tillträde. År 1939 var jag åter vid
denne muren, då fann man tillträdet förbjö-
det och ingången spärrad med ett stängsel
av pilegrenar. Jag gick in i det lilla huset
som var byggd vid sidan om ruinen och
vars ägare hade tagit ruinen i besittning
genom att ha köpt jorden sade han. Der-
för hade han instängt den samme och förbjö-
det att all tillgång ty de trampade utom vidare
mer hans odlingar. Jag ~~sa~~ sade att jag ej skulle
skada det ringaste av hans odlingar, men han
var obönhörlig. Vid odlingen hade han min i
kapellet funnit trevne gamla silvermynt och
med hans datters förmedling fick jag köpa dem.
På norra kappel-muren residerade hansen
i ett dervarande byggd könskus. "Si Tri

"Ja så förgår äran i världen.

1935 kom jag åter förbi kappellet o' den
väster om byn nybyggde vägen. Då var kappel-
let blivit nyresturerad så den strängs ägaren
hade tydligen mått upplåta ruinen åter.

9/ Kyrkokalken som upbjöres bland allmog-
en år 1275 klager medlemmarna ärkebiskopen Jac-
cob Erlandson över allmogens gudlö-
shet den de lät av prästerna att vid gö-
stabud hemta kalken från kyrkorna
och ur densamma drucko sin skål.

Älftugor och bögar fingo ej finnas i när-
heten av tings och biskopstugor. Huru på
Christian IV tid ty han hade för bygd det
samma i hela Skånelandet på det att
vdringarna ej skulle stövas derav. Under
hans tid blevo därför tings- och biske-hu-
sen flyttade från byarna, men de flytta-
des åter dit då svenskarne eröfrat
landet.

Skåne häraders namns härledning en-
ligt sagnarne. Enligt Wessmans "Origines Scaniae"
skall Rönnebergs härad ^{namn} ~~trass~~ vara härlett av det forna
nordiska ordet Reina = röna, emedan Rönne-
berge högar voro lämpliga platser, varifrån man
kunde speja efter vikingar och fjöräfvare. I héra-
dets sigill är ett rönnebräd avbildat.

Herjagers härad har måhända fått sitt
namn av Har, ett av Odins många tillnamn
samlige förmäna att det gamle namnet Hart-

håker betyder de hårda åkrarna.

Göringe härads namn säges vara härlett
från det gamla ordet grunge eller grunk
som betyder kärr eller moras.

Skanebyernas namn här ledning i så-
gen är för en del ännu i beakt bland
andra brassfölgande frimets följare.

Sågar: Harestadts by skall efter
ärkebiskop Birgers berättelse ha fått sitt
namn efter en Herwid, som brytt byrkan
och donerat jord till prästgårderna. Han skall
ha levat mellan åren 1056-1102.

Järrestads härsk skall ha fått sitt namn
efter en bonung vid namn Jerre som skall
vara begravd i en ättehöj vid byn.

Ravlundas omtalas av fornforskare Sjöborg:
"Nära slagfältet vid Skeppers ligger Rav-
lunda, som varit en berömd offerplats. Här
har hittats en mängd små människobea-
bilder av guld, brakteater, guldsmycken,
mynt från 1100-talet med bilder av kon-
gar och ärkebiskopar, urnor med brän-
da ben samt människo- och djurständer.

Rätta offerstället här ha varit vid Tre-
håjarna väster om byn. Vid en av dem lig-
ger Drattningstenen, om vilken man säger
att en Drattning därpå ställt och stigit
till häst och ryttas ännu i stenen märke efter

Maltefterna i Rastlunda skall enligt
Gillberg härleda sitt namn av det fornmodi-
ska ordet mal, som betyder rättgångs-
mål och att namnet således står i förbindel-
se med den omständigheten att Rastlunda
i äldre tider varit tingsplats för orten. Ett
par höjder i byn kallas ännu "Ganala Tings"
och "Tingsbacken".

Tommerup i ferrestads härad har varit
en urgammal stad. Redan Sturleson on-
der att staden varit till i norske konungen
Sjwards tid och att den blev av denne
konung uppbänd i 8: de sekles början.

Witkinge Wilkinsasagan berättar, att Tom-
merups stad varit uti flor uti 8: de rikets
av Berns tid, och i danske konung Eriks
tid 1135 talas öm om denne stad.

År 1449 förnyade Christian I Tommerups
gamla privilegier och man vet att
staden år 1536 haft deputerade vid riks-
lagm i Köpenhamn.

1520 fick borgerskapet i Tommerup belä-
ning att flytta till andre köpstäder, men två
år därefter åter kallades genom ärkebi-

13 Skop Johans brev ^{N. 7095:12} Lunds befäkring och
borgerna tillstoddes att blifva kvar och
"berga sig så gott de kunde". Tommerup
hade Knuts gille, vers sigill ännu finnes
kvar och nyttjas av Knuts gillet i Lund.

Kung Svärtings grefkap finnes vid
Rastlunde. Han skall ha fallit i en vigskamp
mot en kong Frøde av vilken byn Frø-
rum har sitt namn

Thorlösa har sitt namn av Thor och hette
fördom Thorlöse.

Verpiuge gård som nu kallas Tralle-
berg är belägen i den förordne Flackarps so-
ken. Gården var under medeltiden starkt
befäst och ägde många gårdar goda ruds
ända in på 1600-talet i andra häradet ja
t. o. m. i Skjotts härad. Verpiuge som år
1331 skänktes till Lunds kapitel sköflades
och brändes under Karl Knutsons plundring
tåg i Skåne 1450. *Se i Historien*

7 Segeberge skall have funnits en
sötesgård för ätten Lönnere. En frun av
ättan skall have mördats av sin man och bli-
vit begravd i bryggkruket, man läser ho.

Kongä i outjö härad har fordern varit
kring fluten av vatten nu omgifven av kerr
och mossar. Här i Sunde gård skall enligt
säga fordern have bott en kvig Leyning
vars grav finnes invid gården.

Gärstons socken säges have fått sitt
namn efter en kämpe vid namn Jäder som
skall vara begravd ett stycke nordväst från
prästgården der en upprett sten utmärker
- hans viloställe.

Gråmanstorp hatte fordern Sunds secken
och rudera av en kyrka finnes ännu på
Sundebacken. På Tingsbacken ha fordern
källits ting. "Varande äfven jernringar
i ekarna, vid hvilka folket bundit
sine kärlar". säges i en gammal anteck-
ning.

Hylby socken, som i äldre tider kalla-
des Höjby, har oberörligen sitt namn
av de talrika ättekögar, som funnits
runt om kyrkoby, hvilka visa att trak-
ten varit tät befolkad sedan urminnes tid.

Ett särdeles anmärkningsvärt fornminne
finnes vid Hyby, nämligen en runsten, vars
inskrift ger vid handen att den samma
blifvit rest till minne av konung Eorm
den gamle av hans vän Holi.

En märklig sagan vet berättas att två
edliga junkar, som bebott Hyby gård
en full julnatt blifvit dödade i Hyby
kyrka av två välborna systrar från Bur-
ö, det nuvarande Klågerups emedan
de kränkt deras ära. I följd af desse mord
blev kyrkan förklarad i bann och tillhå-
ten i sju år, under vilken tid gudstjänst
förvåttades i ett kapell, som uppfördes
på en kulle kallad Ellebyr. Händelsen
är för evigad i en gammal folksaga.
Hyby såväl som Klågerups gårdar leda sin
anor tillbaka till den äldsta medeltiden.
Klågerup beboddes på 1200-talet af de
Thulesöner af Sparre släkten.

I Gisleberga af Norrviddinge socken ligger
för ett ärkebiskopligt slott. Å detta
slott uppehöll sig ärkebiskop Jacob

1259 överrumplades och fängslades av
kung Christoffers utskickade.

7 Tosterup av Sit Marie socken har
funnits ett kapell varav murstenar
funnas kvar på 1700-talet därmed har på
läffats minnet.

Burläfs socken lades år 1306 av ärke-
biskop. 7 sävnes till Lunds kapitel såsom
prebende, med vilken dock, att vime-
kaparen skulle på stället hålla en vi-
karie.

Enligt det äldste kungabrevet, som fin-
nes i behåll i nordn, har kung Knut
den Hete Helige den 21 maj 1085 instif-
tat Lunds domkapitel, till vilket han
donerade 9 hemman i "Opagher", det nu-
varande Uppåkre.

Mynt hus anlades i Lund av kung Sven
Estridsson omkring 1065. Av Christoffer
av Bayern blev detta mynt hus flyttat
till Malmö. År 1463 anlades mynt hus i
Lunds krona. Skånska myntets värde på
11- och 1200-tal var för borgen krigsmynt
brachte ater och mark, ör och penningar.
Mark räknades löding eller vårdmark samt tald eller
räknad mark.

17 "Pilegården" i Tygelstadi säges förden var
ett ett herrusäte som ägdes av Mäkten Hvr-
ne och sedan genom gifte kommit till
Bonde-Mäkten.

Brönneåbys kyrka har funnits i Klavstads
socken och Vireåbys kyrka i Båserps
socken.

Hörnäs Hörnäs socken tillkom 1411, då
inbyggarna i denna trakt, som därtill till-
hört Segeberg sockna fingo låf att
bygga kyrka i Hörnäs. Genom Christian
IV:s brev den 18 maj 1633 tilldelades sock-
nen ett jordområde att användas till präst
gård.

Ravlundas kyrka lär vara byggd år
1259 och helgad åt S:t Maria, vilket
angifves i en inskrift som funnits öfver
Koret.

Stenkalsbrätten i Skåne har varit
kända sedan ^{från} 1650 då ^{enligt} Skånska adels
man av regeringen förvärfvade sig rätt
att bearbeta gruvorna.

Kristendomen skall vara känd i

Sverige långt för än Markarins ~~h~~ var
född. I sin Götternes omkring år 256
e. K. utgingo från Sverige, var re-
dan ryktet om Kristendomen hitkom-
met från Grekland och österländerna.
Emellertid återkommo åter till hemmet
stora hoper av dem, som utvandrat hit-
ifrån till Bysantien. 7 Konstantin.

^{samma}
De som åter kommet från sina resor
till Grekland och Konstantinopel hade
inhämtat ännu mera av den kristna
läran och talade om vad de hört och
sett, dock mer hemligt. De äldsta
kristna hade ju ett ^{hemligt} flöten som bestod
i att med en käpp rita en fisk på
marken. Träffade de då någon hed-
ning som inte hört om Kristendomen
förstod de ju vad ritningen betydde
och då gjorde den ritande bäst att tala om

Evangelium blev icke uppenbart
predikat för än vid 800 uti konung
Björns tid. Denne konung Björn säges
vara den tredje eller den fjärde med detta
namn och den 100:e i ordningen av Sverri-
ges inrikes konungar.

Konung Björn afärdade sina legater
till den romerske kejsaren Carl Magt
Mazanus och till hans son Ludvig Tjern
och anhöll, det han ville sända några
lärde män hit till riket, som kunde
leda folket i det att Herbertus kom och
blev år 813 den förste biskop i Linköping

Gätherna mottogs kristendomen för
än Svearna. Efter närmare 20, nemligen
831, kom Ansgarius, även han utsänd
av kejsaren, hit, som efter många vä-
righeter uppnådde den låterande huvud
staden Björkö.

De båda lärare, Herbertus och An-
sgarius, predikade med stort nit och be-
kympen och omvände Gätherna och de
svenska till Kristendomen. (i Sverige)

Ansgarius predikade första gång kristna läran. Den plats den Fal-
sterbo kyrka nu är byggd på har kommit i land efter att närat ut för nord
vara. Se min anteckning där.

208 Blev Sverige utfolkat under bronsaldern. Sagens
företag är att folk utvandring är skett från Sverige
och Skåne. Huruvida sagan fört levat så
länge att de kan ha något med den kli-
mat förändring som inträffade under brons-
alders perioden är nog osäkrat. En tid efter
isperiodens slut blev landet mycket varmare
så att växter och djur samt människor
invandrade. Det var då likväl ej så för-
alltid utan efter en tid församrades
klimatet åter så att de växter som be-
grat sig i de efter isperiodens slut
varande hålikheterna blevo åter över-
svämnade med postglacial gyttja. Det
har varit känt från i den S. A. "Åller-
öds perioden." Nu upptäcks 1938 här i Göttrö

Grevie funnits det förste fyndet av en
jättebjörts. $1\frac{1}{2}$ m långa horn i Sverige.
som lär ha en ålder av ^{cirka 14000} 20000 år. &
Statsgeologen Dr. Moberg fann då vid un-
der sökningarna av fyndplatsen att det
under rätt tillagret lagrade gyttjans
över lagrade ett äldre tonf lager. Liksom
de fann jag vid tonfslagring å egen mark
1917. Det riktiga tonf lagret var under

21 lagrat av ett flertal ^{7095:20} cm tjockt lager
postglacial gyttja och därunder var an-
nu ett flera cm. tjockt lager torf av annan
läng samt där under åter postglacial gyttja.
Sålunda måste Sydvästra Skåne hafva
haft en stor klimatförändring inom
människor och ^{djur} i närheten.

Senare torflagret visar vanligt torf
som uppe i geologiska museet i Stock-
holm är det tydliga torflager sålunda
i naturligt genomskärning der man
ser tydligt hur det inträffat en myg-
ket hastig och stor temperaturförän-
dring dock ej så att torfven åter över-
lagrats med postglacial gyttja. denna
klimatförändring har inträffat under
brons åldern. Föreut under sten åldern
hade det varit ett varmt och växelligt heta
och drivande klimat som nu avbröts av
ett kallt och fuktigt, som radikalt
förändrade landets flora. Medeltempe-
raturen sjönk 2 å 2½ grader under
närvarande som råder i landet. denna
temperatur sänkning har nordliga växter
givetvis kunnat fördraga. värre var

22 var det med fuktig hetta. De reg-
niga somrarna dränkte grödorna så att
det blev ont om brödfödan ty det man sådde
rutnade innan det blev moget a' den stän-
digh våte jorden.

En missmod och utarmning säger sä-
gen torde människorna ej haft annat
att göra än att utvandra mot rader
der förhållandena voro bättre. - Det
var ju den tid då Sydrussland och an-
dre områden der mera efter vad man
en säker källa vet levererade och förde
spannmåls mängder till Filippus och
Alexander den stores våldiga eröfrings
armar.

Under denna tid säger sägen blef
atmistone Sverige. Finnland och
Norge tämligen ofolkade under
denne beröfva fibulvinter. Sagens
säger ej Danmark varit skåne då
hörde ty antropologiska undersökningar
visar ju att genom att människor med
flataktiga lårben eller som den äldre
människorna hade kvarlevat in i kri-
sten dommen och äro ju kristligt mis be-

2 3 gravdax kyrkvärderna. *Nor*

Klimatet en tid före Kristi födelse
väsentligen förbättrades uppträdde
åter talrik, bebyggelsemenig be-
byggelse i Skans öster och senare också
längre mot norr i Sverige, Norge och Finland.

Nur Gustaf II Adolf skäflade och ödelade
Skåne bönderna hem och vanhelgade kyrkorna
Han som stridde och affrade livet för Lutherska
religionen i Tyskland. En list sårer bar han
sig mycket illa åt po' sine kärnads tåg i Ibsa-
neland. Bland annat använde han kyrkor-
na till häststaller tydligen för att därmed
i befolkningens ögon vanhelga kyrkorna
med att intaga deri den hedniska hästen
som prästerna lyktats i sörva befolkningen i
att de ej skulle taga någon intimare befatt-
ning med efter hästens död eller vid förläts-
ningar. Bland annat ^{i sörva} omtalats att Tisda-
gen den 11 februari 1612 kl. 2 po' natten
stod slaget po' Wittstjörns is och där för-
lorade. Svärskarne 900 man, som räknades
po' valplatsen enligt danske anteckningar, förutom
många, som redo ut i an eller gjorde sig i hus
och bakkar, varerit de sedan blivo slagna. Dan-
skarna, som endast mätade 12 ryttare, er-
övrade 10-fatfana, 1 ryttare-fana med
3 små Cornetter, ett antal "hjäldstommar"

3/ springa nakna ur sängarna. Ty svenskar-
na kommo och Gustaf Adolf med dem. De
voro 17 fanor fotsfolk och 5 fanor ryttare
och de brände och slago i hjält allt det de kunde
komma över. Warberg och Wi brände de sam-
me tid, tillika med 17 herrgårdar. Den 11 fe-
bruari påträffade vårt folk svenskarna
på Asby kyrkogård vid Wittsjön. Där
delade sig de våra i fyra delar och lät
den ena delen ride emot dem och ut-
mana dem samt de ännu omringa dem.
Svenskarna sötto och spelade kort på kyr-
kogården och hade ställt sina hästar
inne i kyrkan samt nedbrutit stolarna
och eldat upp dem. De våra togo mycket
byte, bl. a. Gustaf Adolfs två handhålls
"vilke stodo inne i kyrkan".

• Herminberg lantmäst. ant. om kyrko-
hästen i Hilleberg kyrka att taga hem
med en lantmästare ant. om hur ryttarne satt hästarna
i Hilleberg kyrka med landskrona.

Skånes vapen var i äldsta tidor en gul lindorm eller drake i rött fält. Detta vapen förändrades emellertid av en ståthållare vid namn Bengt Algotsson Grip, som i stället insatte sin släkts vapen, ett krönt griphufvud i Skånevapnet.

Skånes urgamle färger, gult och rött ha emellertid blivit bibehållna.

År 983 uppgingos gränsorna mellan Danmark (således också Skånes) och Sverige i närvaro av Uppsalakonungen Emund Eriksson samt danske prinsen Sven, som var ståthållare i Skåne. På svenska sidan mötte Ragwald av Tiundaland, Botil av Fjärdhundraland Gasti av Vestmanland, Grimald av Östergötland, Thorsten av Västergötland och Grimald av Södermanland.

På danska sidan mötte Tolli, Toto och Toke av Jylland, Grymkil av Själland, Dan av Skåne och Grimulf av Gnumtuna i Halland.

Under Magnus Smeks tid fingo Lybeckarna under namn av barlast utplundra de skånska skogarna, vilkas återväxt emellertid inträffade sedan digerdöden nästan tömt landet på menniskor.

Skåne var nära nog en tid ett själfständigt land förenat med Danmark. Sålunda omtalas i historien och sägen av Huitfeldt: Att Skåningarne år 1381 hade fullmäktiga som på ett möte i Skenninge slöto stillestånd med den Svenske konung Albrekt på ett år. I detta fördrag, som kom till stånd, säges bland annat att om kung Albrekt fortsatte kriget mot Danmark, finge han ej ofreda Skåne. Å sin sida förbundo sig skåningarna, att om de också lämnade danska konungen Olof hjälp i krig mot andra makter, ej lämna honom några trupper mot Sverige. Ett sådant fördrag visar, att skåningarna voro sina egna herrar. I detta Skenninge-fördrag är äfven inryckt att inga röfvare, våldsverkare eller lösdrivare skulle på någondera sidan skyddas, utan gripas och fängslas, och om, så länge stilleståndet varade, någon fredlös genom våld, förräderi eller orätt beaktigande sig någons hus, fäste, slott eller egendom, skulle ingen å någondera sidan sådan egendom sig tillhandla.

Detta talar ett ganska tydligt språk om hur laglöst Skåne var underkastat Danmark.

M. 7095: 2

Saxo Grammaticus säger om skåningarna: "När allmogen i denna landsort betungas med odrägliga skatter och gårdar, motar den förtrycket med allmän resning, så att, då trældom anses odräglig söker en allmänt väpnad menighet med vapen försvara sin frihet.

Skånes apostel ligger enligt sägen begravd i Urbans grav eller den stora vackra sten eller dommareringen å Kåseberge backa. Han var en Engalik munk, som kom i konung Sven Ottos tid till Skåne och predikade kristendomen. Han blev sedermera biskop på Själland, men företog talrika resor öfver till Skåne för att verka för den nya läran. Enligt sägen skall Gerbrand ha dött i Skåne och blivit begravd vid Sandhammaren, där man ännu visar en stensättning, kallad "Urbans graf" eller Gerbrands grav. Denna skeppssättning är likväl mycket äldre än denna sägen förtäljer och är säkerligen rest över en stormäktig vikingeherre.

Skåne, Halland och Blekinge hade ju också i äldsta tid egen lag, som bevisade också dermed sin själfständighet. Denna lag som var nedskriven på 12-1300-talet finnas ännu i behåll. Denna lag är skriven på ett ganska svårläst språk. Sägen påstår att i äldsta tider hade alla de nordiske länderna ett gemensamt språk som ännu kvarlever på Island. Å de bevarade runstenarne är ju språket mycket svårförstået för ovana.

Sjörövarehöfdingen furst Jarimer av Rugen inföll år 1259 i Själland, där han för fram med största grymhet. Senare drog han över till Skåne, som han på det fruktansvärdaste förhärjade, men genom en förslagen skånsk bondkvinna ~~fann~~ han döden här. Sedan hon narrat honom nedstack hon honom med en stickekniv varefter hans rövarefölje flydde troende att trolleri var i görningen.

Klostern å skånska landsbygden äro instiftade enligt sägen å följande tidor. I Öved och Bäckaskog funnos kloster av ^{Premonstratens-}orden. Denna klosterorden instiftades år 1122 av den heliga Norbert som föreskrev Augustini stränga klosterreglor. Troligen är Öveds kloster instiftade en del år derefter, men Bäckeskogs sägs vara inrättad 1215 sen klostret i staden Wä blifvet förstörd av våld.

Det enda kloster i Skåne, som tillhörde cisterniensorden, var

Herrevads, som anlades redan 1098. Dessa slags kloster voro de förnämsta och rikaste där abboterna i äldre tid voro kända för sitt asketiska levnadssätt, men så mycket mera i ögonfallande är de för den yppighet, prakt och vällevnad, som sedan fick insteg i wisternienserklostren. I mitten av 13 århundradet ifrade påfvarne förgäfvades emot denna vällevnad.

Nunnaklostren av Benediktineorden funnos i Börringe och Bosjö. Börringe klosters anläggningstid är ej känd men Bosjöklostret antages var anlagt år 1110. Dess stiftare Thor Thott donerade hela sin oerhörde förmögenhet till detta kloster.

Den 1 juli 1197 dog Knut VI:s drottning Gertrud i Wä. Hon var dotter till sachsiske hertingen Henrik ¹/₁ Leonet och vid sitt fränfälle 47 år gammal samt 23 år äldre än sin gemål. Hon blev begravnen i Wä, där hennes liksten ännu på Arild Huitfelts tid var tillfinnandes. Hon var bekant för sin fromhet och hade i Wä låtit bygga ett kapell, som fick namn efter hennes skyddsgelgon, S:t Gertrud. Derjemte hade hon skänkt till Laurentiusdomen i Lund en ljuskrona av guld.

Denna hennes kapel finnes ännu ruinen kvar. Jag var vid densamma 1914. Då såg det stora gavelpartiet mucket skröplikt ut med stora sprickor och märken efter nerramlade grå och tegelstenar. Inne i kapelet var hela golftytan upptaget av ett potatisland, men man hade fritt tillträde. År 1932 var jag åter vid denna ruin, då fann man tillträdet förbjudet och ingången spärrad med ett stängsel av pilegrenar. Jag gick in i det lilla huset som var byggd vid sidan om ruinen och vars ägare hade taget ruinen i besittning genom att hava köpt jorden sade han. Derför hade han instängd den samma och förbjudet all tillgång ty de trampade utan vidare ner hans odlingar. Jag sade att jag ej skulle skada det ringaste av hans odlingar, men han var obönhörlig. Vid odlingen hade han inne i kapellet funnet trenne gamla silvermynt och med hans dotters förmedling fick jag köpa dem. På norra kapellmuren residerade hönsen i ett dervarande byggd hönshus.

Ja så förgår äran i världen. 1935 kom jag åter förbi kapellet å den väster om byn nybyggde vägen. Då var kapellet blivet nyresturerad så den stränga ägaren hade tydligen måst upplåta ruinen åter.

Kyrkokalken som supbägare bland allmogen.

År 1275 klagar nemligen ärkebiskopen Jacob Erlandson över allmogens

gudlöshet den de lärt av prästerna att vid gästabud hemta kalken från kyrkorna och ur densamma dricka sina skålar. Ölstugor och krogar fingo ej finnas i närheten av tings och birkehusen på Christian IV tid ty han hade förbjudet detsamma i hela Skånelandet på det att ordningen ej skulle störas derav. Under hans tid blevo därför tings- och birkehusen flyttade från byarne, men de flyttadess åter dit då svenskarne eröfrat landet.

Skåne häradernas namns härledning enligt sägnarne.

Enligt Wessmans "Origines Scania" skall Rönneberge härad namn vara härlett av det fornnordiska ordet reina = röna, emedan Rönneberge högar voro lämpliga platser, varifrån man kunde speje efter vikingar och sjörövare. I häradets sigill är ett rönträd avbildat.

Harjagers härad har måhända fått sitt namn av Har, ett av Odins många tillnamn somliga förmena att det gamla namnet Hart-
haker betyder de hårda åkrarna.

Göinge härads namn säges vara härlett från det gamla ordet gunge eller gunk som betyder kärr eller moras.

Skånebyarnas namn härledning i sägen är för en del ännu i behåll bland andra finnes följande sägner: Herrestads by skall efter ärkebiskop Birgers berättelse ha fått sitt namn efter en Hervid, som byggt kyrkan och donerat jord till prästgården. Hann skall ha levat mellan åren 1050-1102.

Järrestads härad skall ha fått sitt namn efter en konung vid Jerre som skall vara begravnen i en ättehög vid byn.

Ravlunda omtalas av fornforskare Sjöborg:

"Nära slagfältet vid Skapparp ligger Ravlunda, som varit en berömd offerplats. Där har hittats en mängd små människobilder av guld, brakteater, guldsmycken mynt från 1100-talet med bilder av kungar och ärkebiskopar, urnor med brända ben samt människo- och djurtänder.
offer-

Rätta stället lär ha varet vid Trehögarna väster om byn.

Vid en av dem ligger Drottningstenen, om vilken man säger att en drottning därpå stått och stigit till häst och synes ännu i stenen märke efter hennes fot.

Maletofterna i Ravlunda skall enligt Gillberg härleda sitt namn av det fornnordiska ordet mal, som betyder rättegångsmål och att namnet således står i förbindelse med den omständigheten att Ravlunda i äldre tider varet tingsplats för orten. Ett par höjder i byn kallas ännu "Gamla tings" och "Tingsbacken."

Tommerup i Jerrestads härad har varet en urgammal stad. Redan Sturleson omtalar att staden varet till i norske konungen Sigvards tid och att den blev av denne konung uppbränd i 8:de sekles början.

Wilkinasagan berättar, att Tommerups stad varet uti flor uti Didriks av Berns tid, och i danske konung Eriks tid 1135 talas även om denna stad.

År 1449 förnyade Christian I Tommerups gamla privilegier och man vet att staden år 1536 haft deputerade vid riksdagen i Köpenhamn.

1520 fick borgerskapet i Tommerup befalning att flytta till andra köpstäder, men två år därefter återkallades genom ärkebiskop Johans brev denna befallning och borgarna tillstaddes att bliva kvar och "berga sig så gott de kunde." Tommerup hade knutsgille, vars sigill ännu finnes kvar och nyttjas av Knutsgillet i Lund.

Kund Svärtings grafhög finnes vid Raflunda. Han skall ha fallet i envigskamp mot en kong Frode av vilken byn Frörum har sitt namn.

Torrlösa har sitt namn av Thor och hette fordom Thorlöse.

Verpingegården som nu kallas Trolleberg är belägen i den forдне Flackarssocken. Gården var under medeltiden starkt befäst och ägde många gordagods ända in på 1600-talet i andra härader ja t.o.m. i Skytts härad. Verpinge som år 1331 skänktes till Lunds kapitel sköflades och brändes under Karl Knutsens plundringståg i Skåne.

I Degeberga skall hava funnets en sätesgård för ätten Lönöw. En fru av ätten skall hava mördats av sin man och blivet begraven i brygghuset, men lärer ha forslats och förts till Köpenhamna

Konga ö i Onsjö härad har fordorm varet kringfluten av vatten nu omgifven av kärr och morras. Här å denne gård skall enligt sägen fordorm hava bott en kong Lysing vars grav finnes invid gården.

Gärslövs socken säges hava fått sitt namn efter en kämpe vid namn Jäder som skall vara begravnen ett stycke nordväst från prästgården der en upprest sten utmärker hans viloställe.

Gråmanstorp hette fordorm Lunds socken och rudera(?) av en kyrka finnes ännu på Lundabacken. På tingsbacken ha fordorm hållits ting. "Varande äfven jernringar i ekarna, vid hvilka folket bundit sina hästar." säges i en gammal anteckning.

Hyby socken, som i äldre tider kallades Höjby, har obestriddligen sitt namn av de talrika ätthögar, som funnits runt om kyrkoby, hvilka visa att trakten varit tät befolkad sedan urminnes tid. Ett särdeles anmärkningsvärt fornminne finnes vid Hyby, nämligen en runsten, vars inskrift ger vid handen att densamma blivet rest till minne av konung Grom den gamle av hans vän Holi.

En uråldrig sägen vet berätta att två adliga junkrar, som bebott Hyby gård en julanatt lbivet dödade i Hyby kyrka av två välborna systrar från Burö, det nuvarande Klågerup emedan den kränkt deras ära. I följd av dessa mord blev kyrkan förklarad i bann och tillsluten i sju år, under vilken tid gudstjänst förrättades i ett kapell, som uppfördes på en kulle Ellebjer. Händelsen är förevigad i en gammal folkvisa. Huby såväl som Klågerups gårdar leda sina anor tillbaka till den äldsta medeltiden. Klågerup beboddes på 1200-talet av de Thulesöner av Sparresläkten.

I Gissleberga av Norrviddinge socken låg förr ett ärkebiskopligt slott. Å detta slott uppehöll sig ärkebiskop Jacob Erlandsson då han S:t Cecilie natt 1259 överrumplades och fängslades av konung Christophers utskickade.

I Tosterup av S:t Harrie socken har funnits ett kapell varav murlemningar funnos kvar på 1700-talet därinvid har påträffats människoben.

Burlöfs socken lades år 1306 av ärkebiskop Isavnus till Lunds kapitel såsom prebende, med vilkor dock, att innehafvaren skulle på stället hålla en vikarie.

Enligt det äldsta kongabrevet, som finnes i behåll i norden, har konung Knut den Helige den 21 maj 1085 instiftat Lunds domkapitel, till vilket han donerade 9 hemman i "Opagher", det nuvarande Uppåkra.

Myntus anlades i Lund av konung Sven Estridsenn omkring 1065. Av Christopher av Bayern blev detta myntus flyttat till Malmö. År 1463 anlades myntus i Landskrona. Skånska myntets valörer på 11- och 1200-talen voro borgarkrigsmynt brakteatrar och mark, ör- och penningar. Mark räknades lödig eller väd mark samt tald eller räknad mar.

"Pilegåren" i Tygelsjö säges fordom var ett herresäte som ägdes av släkten Unne(?) och sedan genom gifte kommit till Bonde-
släkten.

Brönnestads kyrka har funnits i Klagstorps socken och Vire-
stads kyrka i Bösarps socken.

Hörröds socken tillkom 1411, då inbyggarna i denna trackt, som dittills tillhört Degeberge socken fingo lof att bygga kyrka i Hörröd. Genom Christian IV:s brev den 18 maj 1632 tilldelades socknen ett jordområde att användas till prästgård.

Ravlanda kyrka lär vara byggd år 1259 och helgad åt S:t Maria, vilket angifves i en inskrift, som funnets över koret.

Stenkolsbrotten i Skåne har varet kända före 1650, Då några Skånska adelsmän av regeringen förvärfvade sig rätt att bearbeta gruvorna.

Kristendomen skall enligt sägen vara känd i Sverige långt förr än Ansgarius var född. Ty när Götherna omkring år 256 e.K. utgingo från Sverige, var redan ryktet om kristendomen hitkommet från Grekland och Österländerna. Emellertid återkommo åter till hemmet stora hopar av dem, som utvandrat härifrån till Bysantien. I Konstantin.

De som senare återkommet från sina resor till Grekland och Konstantinopel hade inhämtat ännu mera av den kristna läran och talade om vad de hört och sett, dock mera hemligt. De älsta kristna hade ju ett hemligt lösen som bestod i att med en käpp rita en fisk på marken. Träffade de då någon hedning som inte hört om kristendommen förstod de ej vad ritningen betydde och då gjorde den ritande bäst att tåga om vite krist.

Evangelium blev icke uppenbart predikat förr än vid pass år 800 uti konung Björns tid. Denne konung Björn säges vara den tredje eller den fjärde med detta namn och den 100:e i ordningen av Sveriges inrikes konungar.

Konung Björn avfärdade sina lagater till den romerska kejsaren ^{d. Hare} Carl Magnus och till hans son Ludvig ^{d. Romane} ~~Pium~~ (?) och anhöll, det han ^{Pius} ville sända några lärde män hit till riket, som kunde leda folket i det att Herbertus kom och blev år 813 den förste beskop i Linköping.

Götherna mottogo kristendomen förr än Svearna. Efter närmare 20, nemligen 831 kom Ansgarius, även han utsänd av kejsaren, hit, som efter många svårigheter uppnådde den dåvarande huvudstaden Björkö.

Dessa både lärare, Herbertus och Ansgarius, predikade med stort nit och bekymmer och omvände Götherna och den svenska till kristendom. Anskarius predikade första gång kristna läran i Sverige å den plats der Falsterbo kyrka nu är byggd då han kommet i land efter att råkat ut för sjöröfvare. Se min anteckning derom.

Blev Sverige avfolkat under bronsåldern, Sägner förtäljer att folkutvandringar skeett från Sverige och Skåne. Huruvida sägnen fortlevat så länge att de kan hava något med den klimatförsämring som inträffade under bronsåldersperioden är nog ovist. En tid efter

isperiodens slut blev landet mycket varmare så att växter och djur invandrade. Det blev likväl ej så för alltid utan efter en tid försämrades klimatet åter så att de växter som lagrat sig i de efter isperiodens slut varande hålikheterna blevo åter översvämmade med postglacialgyttja(?). Det har varet känt från i den s.k. "Allerödsperioden." Nu nyligen 1938 har i östra Greve funnits det första fyndet av en jättehjort. 1½ m. långa horn i Sverige, som lär ha en ålder av cirka 14,000 år. Statsgeologen Dr. Morén fann då vid undersökningen av fyndplatsen att det under rätta torflagret lagrade gyttjan överlagrade ett äldre torflager. Liknande fann jag vid torftagning å egen mark 1917. der riktiga torflagret var under lagrat av ett flera cm. tjockt lager postglacial gyttja och derunder var ännu ett flera cm. tjockt lager torf av annan färg samt der under åter postglacial gyttja. Således måste sydvästra Skåne ha haft en stor klimatförsämring innan människor och några djur invandrat.

Senare torflagret visar vanlig torf men uppe i Geologiska muset i Stockholm är torflager i naturlig genomskärning der man ser tydligen hur det inträffat en mycket hastig och stor temperaturförändring dock ej så att torfven åter överlagrats med postglacialgyttja. Denna klimatförsämring har inträffat under bronsåldern. Förut under stenåldern hade det varit ett varmt och växtlighetens drivande klimat som nu avbröts av ett kallt och fuktigt, som radikalt förändrade landets flora. Medeltemperaturen sjönk 2 å 2½ grader under nuvarande som råder i landet. Denna temperatursänkning har nordborna givetvis kunnat fördraga. Värre var det med fuktigheten. De regniga somrarna dränkte grödorna så att det blev ont om brödfödan ty det man sådde rutnade innan det blev moget å den ständigt våta jorden.

I missmod och utarmning säger sägen torde människorna ej haft annat att göra än att utvandra mot södern der förhållandena voro bättre. - Det var ju den tid då Sydryssland och andra områden der mera efter vad man ur säker källa vet levererade oerhörda spannmåls mängder till Filippus och Alexander den stores väldiga eröfringsarmeer.

Under denna tid säger sägen blev åtminstone Sverige, Finnland och Norge tämligen avfolkade under denna ^{torv}benala fibulvinter. Sägen säger ej Danmark vartill Skåne då hörde ty antropologiska undersökningar visar ju genom att människor med flataktiga lårben eller som stenåldersmänniskorna hade kvarlevat in i kristendommen

och äro på Kristligt vis begravda i kyrkogårdarna. När klimatet en tid före Kristi födelse, väsentligen förbättrades uppträdde åter talrika bebyggelsor å Skånes orter och senare också längre mot norr i Sverie, Norige och Finnland.

Hur Gustaf II Adolf sköflade och ödelade Skåneböndernas hem och vanheljade kyrkorna.

Han som stridde och offrade livet för Luthersk religion i Tyskland. Enligt sägen har han sig mycket illa åt på sina härnadståg å Skåneland. Bland annat använde han kyrkorna till häststallar tydligen för att dermed i befolkningens ögon vanhelja kyrkorna med att intaga deri den hedniska hästen som prästerna lyckats insöva befolkningen i att de ej skulle taga någon intimare befattnings med efter hästens död eller vid förlossningar. Bland annat omtalas i sägen att Tisdagen den 11 februari 1612 kl. 2 på natten stod slaget på Wittsjöns is och där förlorade svenskarne 900 man, som räknades på valplatsen enligt danska anteckningar, förutom många, som redo ut i ån eller gömde sig i hus och buskar, varest de sedan blevo slagna. Danskarna, som endast mistade 12 ryttare, erövrade 10-fotfanor, 1 ryttare-fana med 3 små cornetter, ett antal "kjeldstommer" och Gustaf Adolfs lifhäst med vilken han red ut i ån. Därpå var en kostelig sadel och pistoler: samt en sabel, besatt med turkoser och ädla stenar, varjämte fästet och skidan voro av förgyllt silfver. Dessutom erövrades Gustaf Adolfs handhäst, jämte flera andra hästar, som uppdrogos ur ån. Gustaf Adolf kom själf i ån, men blev hjälpt upp på en annan häst.

Där tillfångatogs Gustaf Adolfs livryttmästare Herman Wrangel, en liffländare, hans kammarjunkare, som var en mecklenburgare, hans kammartjänare, två tyska kaptener, en skotsk och en svensk fänrik samt 16 gemena, vilka fördes till "Kronborg."

En annan relation omnämner att: "Svensken har bränt över 20 socknar i Göinge härad jämte staden Wä samt roffat mycket byte."

Fru Sophie Ulfstrand skriver till jungfru Elitze Norrby 1612: "Jag kan ej beskriva vilken ömkelig belägenhet vi varit i här i Skåne och huru fruar och barn måst nattetid springa nakna ur sängarna. Ty svenskarna kommo och Gustaf Adolf med dem. De voro 17 fanor fotfolk och 5 fanor ryttare och de brände och slog ihjäl

allt det de kunde komma över. Warberg och Wä brände de samma tid, tillika med 17 herrgårdar. Den 11 februari påträffade vårt folk svenskarna på Osby kyrkogård vid Wittsjön. Där delade sig de våra i fyra delar och läto den ena delen rida emot dem och utmana dem samt de övriga omringa dem. Svenskarna sutto och spelade kort på kyrkogården och hade ställt sina hästar inne i kyrkan samt nedbrutet stolarna och eldat upp dem. De våra togo mycket byte, bl.a. Gustaf Adolfs två handhästar, vilka stodo inne i kyrkan."

Två fruar på en gång. Kyrkoherde Carl Rhdolf Wulff brukade säga. Allt har blivit två för mig. Jag är född den 22 i 2 1822 och vigd och har två fruar på samma gång har två söner och två döttrar men so kom der en dotter till. Kyrkoherde Wulff dog den 16 mars 1896.

Vilken Skånefru är den barnrikaste? Svar:

Fru Alstad, ty hon har en hel socken med barn.

Vilken fru är den barnrikaste i landet? Fru Alstad ty hon har en hel socken me barn.

Original report.

N. 7095:1-26.

O. Christoffersen.